ТРЭЦІ ЭТАП XXXIII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

ДАВЕДКІ

10 клас

Варыянт І

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	**4**	**6**	**6**	**4**	**5**	**5**	**5**	**5**	**6**	**4**	**50**

Заданне 1

неад'емны		абівацъ	
асвістаць		збіцца	+
ссекчы	+	снедаць	
усцешаны	+	з'ява	+

Заданне 2

падстаўляць плячо (*каму*) падпіраць плячом (*каго*) браць на буксір (*каго*)	***цягнуць за вушы***
хоць бы хны <і> не лыс <і> у вус <сабе> не дзьмуць	***і вухам не весці (не павесці)***
аж нос гнецца за абедзве шчакі на поўны рот	***аж за вушамі трашчыць***

Заданне 3

ПРЫКЛАДНЫ ВАРЫЯНТ ПЕРАКЛАДУ:

Пачуўшы гэта, я замёр на сваім месцы. Утаропіўшы вочы ва ўзлесак, я бессэнсоўна ўсміхаўся; пот каціўся з мяне градам, і хоць кроплі яго, збягаючы па падбародку, казыталі мяне, я не выціраў іх. Мне здавалася, што не можа быць хвіліны больш рашучай *(вырашальнай, рашаючай)*, чым гэтая *(гэта)*. Становішча гэтай напружанасці было занадта ненатуральнае, каб працягвацца доўга. Ганчакі то заліваліся каля самага ўзлеску, то паступова аддаляліся ад мяне; зайца не было. Я стаў азірацца *(глядзець)* па баках *(Паводле Л. М. Талстога)*.

Заданне 4

Назва расліны	Утваральная аснова	Спосаб словаўтварэння
Узор: *Канюшына лугавая*	*луг* (□) *+ав (ы)*	суфіксальны
Бяроза ***павіслая***	павісну(ць) + *л(ы)*	*суфіксальны*
Ліпа ***сэрцалістая***	*сэрц*(а) + *а*+ *ліст*(□) + ø (ы)	*складана-нульсуфіксальны*
Кадзіла ***сармацкае***	сармат (□) +*ск(і)*	*суфіксальны*
Крапіва ***двухдомная***	дв(а) +*ух* + *дом*(□) + *н (ы)*	*складана-суфіксальны*

Заданне 5

1. У 1885 г. беларус В. Цэраскі адкрыў існаванне так званых серабрыстых аблокаў і ўстанавіў, што яны знаходзяцца над планетай ***Зямля*** на вялікай адлегласці. 2. А. Кіркор сцвярджаў, што першапачатковая назва горада ***Вільні*** – Крывы горад – паходзіць ад імя жраца Крэве, які нібыта жыў у гэтым горадзе. 3. Выпраўляючыся да возера ***Свіцязь***, варта пакласці ў пляжную торбу томік Адама Міцкевіча, многія вершы якога звязаны з гэтым краем. 4. Некаторыя вучоныя лічаць, што ў аснове назвы горада ***Мар'іна Горка*** ляжыць пакланенне багіні Мары – апякунцы жанчын і дзяцей. 5. Вядомы гісторык М. Ермаловіч адзначае, што з Пасожжа дулебы прыйшлі ў басейн ракі ***Акі***.

Каментар

Дапасуюцца назвы гарадоў (*горада Мінска*), назвы рэк (*на рацэ Дняпры, на рацэ Беразіне*, за выключэннем малавядомых). Разам з тым састаўныя назвы населеных пунктаў і рэк не дапасуюцца: *у горадзе Мар'іна Горка, каля горада Старыя Дарогі, на рацэ Паўночны Данец* і інш. Не дапасуюцца таксама назвы азёр, гор, астравоў, паўастравоў, астранамічныя назвы, назвы станцый, портаў, замежныя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя назвы: *арбіта планеты Марс, у праліве Басфор, у порце Адэса, у штаце Тэхас* і інш.

Заданне 6

1. Дзеясловы, якія абазначаюць дзеянне, што пераходзіць на які-небудзь прадмет ці асобу, –	***пераходныя дзеясловы***
2. Форма прыметніка, якая абазначае самую высокую або самую нізкую ступень якасці, –	***найвышэйшая ступень параўнання прыметніка***
3. Займеннікі, што ўказваюць на блізкія ці аддаленыя прадметы, іх якасці і колькасць, –	***указальныя займеннікі***
4. Самастойная нязменная часціна мовы, якая абазначае прымету дзеяння або прымету іншай прыметы ці прадмета, –	***прыслоўе***
5. Часціцы, што ўдакладняюць і падкрэсліваюць значэнне слоў, перад якімі стаяць, –	***удакладняльныя часціцы***

Заданне 7

СМАЧНА ЕСЦІ!

1) *рыба* (засушаная)
2) *грыбы* (засушаныя ці свежыя)
3) *цыбуля*
4) *перац*
5) *лаўровы* (*бабковы*) *ліст*

І вось вячэра зачалася!
Спыніцца мушу я на квасе:
Ён колер меў чырванаваты;
Тут быў таран, мянёк пузаты,
Шчупак, лінок, акунь, карась,
Кялбок і ялец, плотка, язь,
Яшчэ засушаныя з лета.
Але не ўсё яшчэ і гэта:
Аздоблен квас быў і грыбамі,
Выключна ўсё баравічкамі;
Цыбуля, перчык, ліст бабковы –
Ну, не ўясісь, каб я здаровы!
Пільнуй, — цішком скажу між намі, –
Каб і язык не ўцёк часамі

(Якуб Колас. *Новая зямля*)

Заданне 8

Па гарызанталі: 2 – апавяданне; 4 – санет; 7 – трыялет; 9 – аповесць.
Па вертыкалі: 1 – драма; 3 – камедыя; 5 – ідэя; 6 – раман; 7 – тэма; 8 – трагедыя.

Каментар: за кожны правільны адказ налічваецца 0,5 бала.

Заданне 9

Да гэтай кнігі адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:	Да гэтай кнігі адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:	Да гэтай кнігі адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:
1, 11, 15, 16	**2, 3, 8, 12**	**5, 7, 10, 14**

Каментар: за кожны правільны адказ налічваецца 0,5 бала.

Заданне 10

1. Памер верша	**5-стопны ямб**
2. Тып рыфмоўкі	**Кальцавая (апаяс(а)ная)**
3. Сінтаксічны сродак мастацкай выразнасці ў першай страфе	**Анафара і (або) полісіндэтон (шматзлучнікавасць)**
4. Радок, у якім заключаецца галоўная ідэя твора	**Дык не чакай, а дзейнічай, жыві!**

Каментар: за кожны правільны адказ налічваецца 1 бал.